

Загальна характеристика технологій навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів

Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень. Оптимізація навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах спонукала появу нових і вдосконалення наявних педагогічних технологій різних рівнів і різної цільової спрямованості. Їх розвиток у майбутньому пов'язаний з орієнтацією на реалізацію сучасних концепцій освіти й виховання [2; 4].

Однією із вагомих ознак сучасних інноваційних процесів у сфері навчання й виховання є їх технологізація – неухильне дотримання змісту та послідовності етапів упровадження нововведень. Поняття «технологія» (грец. *techne* – мистецтво, майстерність і *logos* – слово, учення) у значенні науки про майстерність виникло у зв'язку з технічним прогресом. Велику значення воно має у виробничій діяльності, де технологія трактується як сукупність знань про способи й засоби оброблення матеріалів, мистецтво володіння процесом.

Передумовами застосування поняття “технологія” щодо процесів у виробничій чи соціальній сферах є їх запрограмованість, окресленість кінцевих властивостей передбачуваного продукту, засобів його створення, цілеспрямоване моделювання умов їх здійснення, а також реальне функціонування цих процесів.

Усі технології поділяють на два види:

1. Промислові. Для таких технологій перероблення природної сировини (нафти, деревини, руди тощо) або одержаних із неї напівфабрикатів (металів, деталей і вузлів будь-яких виробів) характеризується неухильним дотриманням послідовності передбачених технологічних процесів та операцій.

2. Соціальні. До них належать технології, у яких вихідним і кінцевим результатом є людина, а основним параметром змін – одна чи кілька її властивостей. Соціальні технології гнучкіші за промислові, оскільки вони здатні скоригувати недоліки процесів і методик технологічного процесу [1; 3]. Однак ці технології досить складні за організацією й здійсненням. На цій основі ґрунтуються твердження про них як технології вищого рівня організації.

Науково-технічний процес завжди пов'язаний із розвитком у сфері обох цих технологій. Із цивілізаційним розвитком зростали вимоги до соціальних технологій як важливого чинника гармонізації взаємодії людини та природи, людей на планеті.

Термін “педагогічна технологія” використовується в освіті порівняно недавно. У навчальному процесі його вжито в 1886 р. англійцем Джеймсом Саллі (1842–1923). Однак і донині триває дискусія щодо того, чи існує в природі педагогічна технологія як певний інструмент навчання й виховання, яким може оволодіти кожний педагог. Ураховуючи сучасні підходи до визначення сутності та характерних ознак педагогічних технологій [2; 3; 4; 5], ми здійснили спробу класифікації технологій навчання.

Завдання дослідження полягає в розробці класифікації технологій навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Аналіз літературних джерел засвідчив, що в освітній практиці педагогічна технологія може функціонувати на таких рівнях:

1. Загальнопедагогічний – репрезентує цілісний освітній процес у регіоні, навчальному закладі, на певному рівні навчання чи виховання, тобто педагогічна технологія тотожна педагогічній системі, оскільки вона містить сукупність цілей, змісту, засобів і методів навчання (виховання), алгоритм діяльності суб'єктів та об'єктів навчально-виховного процесу.

2. Предметно-методичний – застосування педагогічної технології як сукупності методів і засобів реалізації певного змісту навчання та виховання в межах одного предмета, групи, у діяльності педагога.

3. Локальний (модульний) – педагогічна технологія реалізується як технологія окремих частин навчально-виховного процесу, розв'язання окремих дидактичних і виховних завдань (технологія окремих видів діяльності, формування понять, виховання окремих особистісних якостей тощо).

Існує певне розмежування таких понять, як “освітня технологія”, “педагогічна технологія”, “технологія навчання”, які є актуальними для певного історичного етапу освітньої концепції, педагогічної парадигми (системи поглядів):

1. Освітня технологія. Відображає загальну стратегію розвитку освіти, єдиного освітнього простору. Її призначення полягає в розв’язанні стратегічних для системи освіти завдань – прогнозування розвитку освіти, проектування й планування цілей, результатів, основних етапів, способів, організаційних форм освітньо-виховного процесу. Такими освітніми технологіями є концепції освіти, освітні закони, освітні системи.

2. Педагогічна технологія. Відображає тактику реалізації освітніх технологій у навчально-виховному процесі за наявності певних умов. Педагогічні технології акумулюють і виражають загальні ознаки та закономірності навчально-виховного процесу незалежно від конкретного навчального предмета.

3. Технологія навчання. Моделює шлях освоєння конкретного навчального матеріалу (поняття) в межах відповідного навчального предмета, теми, питання. Вона є наближеною до окремої методики. Дидактична технологія охоплює зміст, форми, методи навчання, специфічні зміст, форми й методи, властиві для технології виховання або управління.

Одним з основних чинників педагогічної діяльності є складність, багатогранність, що відкриває простір для багатьох педагогічних технологій, динаміка продукування яких постійно зростає. Широкий спектр, багатоваріантність педагогічних технологій зумовлюють необхідність їх класифікації. Найдосконалішою серед багатьох вважають класифікацію, за якою педагогічні технології згруповано за різноманітними системними інструментально значущими ознаками (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація технологій навчання

Відповідно, у сукупності ознак технології навчання поділяються:

1. За рівнем застосування:
  - загальнопедагогічні (стосуються загальних засад освітніх процесів);
  - предметні (призначені для вдосконалення викладання окремих предметів);
  - локальні та модульні (передбачають часткові зміни педагогічних явищ).
2. За чинником психічного розвитку:
  - біогенні (провідна роль належить біологічним чинникам);
  - соціогенні (переважають соціальні чинники);
  - психогенні (провідна роль належить психічним чинникам).
3. За філософською основою:
  - матеріалістичні та ідеалістичні;
  - діалектичні й метафізичні;
  - наукові та релігійні;
  - гуманістичні й антигуманні;
  - антропософські та теософські;
  - вільного виховання й примусу тощо.
4. За науковою концепцією засвоєння досвіду:
  - асоціативно-рефлекторні
  - біхевіористські;
  - розвивальні;
  - сугестивні;
  - нейролінгвістичні;
  - гештальттехнології та ін.

5. За ставленням до дитини:

- авторитарні;
- дидактоцентристські;
- особистісно орієнтовані.

6. За орієнтацією на особистісні структури:

- інформаційні;
- операційні;
- емоційно-художні й емоційно-моральні;
- технології саморозвитку;
- евристичні;
- прикладні технології.

7. За типом організації та управління пізнавальною діяльністю:

– структурно-логічні технології навчання (поетапне формулювання дидактичних завдань, вибору способу їх розв'язання, діагностики та оцінювання одержаних результатів);

– інтеграційні технології (дидактичні системи, які забезпечують інтеграцію різно-предметних знань і вмінь, різних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів, навчальних тем, навчальних проблем та інших форм організації навчання);

– ігрові технології (ігрова форма взаємодії педагога й дітей, яка сприяє формуванню вмінь розв'язувати завдання на основі компетентного вибору альтернативних варіантів через реалізацію певного сюжету). В освітньому процесі використовують театралізовані, ділові, рольові, комп'ютерні ігри, імітаційні вправи, ігрове проектування та ін.;

– комп'ютерні технології (реалізуються в дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі взаємодії “учитель – комп'ютер – учень” за допомогою інформаційних, тренінгових, розвивальних, контролюючих та інших навчальних програм);

– діалогові технології (пов'язані зі створенням комунікативного середовища, розширенням простору співробітництва на суб'єктивному рівні);

– тренінгові технології (система діяльності щодо відпрацювання певних алгоритмів навчально-пізнавальних дій і способів розв'язання типових завдань у процесі навчання – тести, психологічні тренінги інтелектуального розвитку, розв'язання управлінських завдань).

Педагоги-практики розробляють авторські технології, які поєднують у різних варіантах елементи апробованих технологій. Як правило, усі вони зорієнтовані на реалізацію змісту й досягнення мети різнорівневого та різнопрофільного навчання.

На основі однієї теорії навчання можуть вибудовуватися різні технології. Так, асоціативно-рефлекторна психологічна теорія породила варіантні технології навчання, які по-різному поєднують слово й наочність. Теорія проблемного навчання покладена в основу технологій, які розвивають творчі здібності, пізнавальну активність, інтерес, самостійність особистості. Водночас побудова на одній теорії концепції кількох технологій навчання не є свідченням їх ідентичності.

Висновки. У сучасній психолого-педагогічній літературі існують різні підходи до класифікації технологій навчання. Найчастіше її основою є рівень застосування, основні чинники психічного розвитку учня, філософська основа, наукова концепція засвоєння досвіду, ставлення до дитини, орієнтація на особистісні структури, тип організації та управління пізнавальною діяльністю школяра.

Перспективами подальших досліджень є визначення особливостей функціонування технологій навчання в процесі засвоєння учнями фізичної культури.

Список використаної літератури

1. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общедобровольной школе / Бабанский Ю. К. – М. : Просвещение, 1985. – 208 с.
2. Беспалько В. П. Слабее педагогической технологии / Беспалько В. П. – М. : Педагогика, 1980. – 192 с.
3. Левина М. М. Технологии профессионального педагогического образования : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Левина М. М. – М. : Изд. центр “Академия”, 2001 – 272 с.
4. Пехота О. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя / О. М. Пехота, А. М. Старева. – М. : Вид-во “Іліон”, 2006. – 272 с.
5. Питюков В. Ю. Основы педагогической технологии / Питюков В. Ю. – М. : Гном и Д, 2001. – 192 с.

Анотації

У сучасній психолого-педагогічній літературі існують різні підходи до класифікації технологій навчання. Як правило, основою класифікації є рівень застосування технології, основні чинники психічного розвитку учня, філософська основа, наукова концепція засвоєння досвіду, ставлення до дитини, орієнтація на особистісні структури учня, тип організації та управління пізнавальною діяльністю школяра.

Ключові слова: технологія навчання, класифікація, учні, загальноосвітні навчальні заклади.

Андрей Розтока. Общая характеристика технологий обучения учащихся общеобразовательных учебных заведений. В современной психолого-педагогической литературе существуют различные подходы к классификации технологий обучения. Как правило, основой классификации служит уровень внедрения технологии, основные факторы психического развития ученика, философская основа, научная концепция усвоения опыта, отношение к ребёнку, ориентиры на личностные структуры учащегося, тип организации и управления познавательной деятельностью школьника.

Ключевые слова: технология обучения, классификация, учащиеся, общеобразовательные учебные заведения.

Andriy Roztoka. General Characteristics of Technology of Education for Students in Secondary Schools. In modern psychological and educational literature, there are different approaches to the classification of learning technologies. As a rule the basis of classifying serves the level of technology implementation, the main factors of the mental development of the student, the philosophical basis, the scientific concept of learning experiences, attitude to the child,, guidelines on the structure of the student's personality, the type of organization and management of the cognitive activity of pupils.

Key words: technological learning, classification, students, educational institutions.